

Dopis Edvarda Beneše I. A. Bláhovi

Sociologie v českých zemích po vzniku ČSR přestávala být převážně předmětem "soukromého zájmu" jednotlivých vědců a dostávala se do povědomí širší veřejnosti jako disciplína, s níž je možno počítat i v procesu formování nově vzniklé státní positivity. V prvním desetiletí existence ČSR se tento obrat projevoval jednak ve snaze po institucionalizaci sociologie, jednak ve zvýšeném zájmu o studium tohoto oboru. Na konci dvacátých let se jeho symptomy objevily i v úsilí přejít od analýzy převážně orientované na studium zahraniční literatury k vlastnímu empirickému výzkumu. Pokud jde o institucionalizaci, bylo prvním krokem v tomto směru založení Masarykovy sociologické společnosti. Zájem o studium sociologie na filozofické fakultě Karlovy univerzity mimořádně vzrostl, a to tak, že v roce 1927 bylo v sociologickém semináři profesora Bedřicha Foustky přihlášeno 90 posluchačů, což lze srovnat jen se situací, ke které došlo po dalších čtyřiceti letech. Ze sociologického semináře vyšlo několik talentovaných a nadšených sociologů jako byli Otakar Machotka a Zdeněk Ullrich, kteří usilovali o "moderní" orientaci svého oboru. To v jejich představách znamenalo odstranit z něho "poslední zbytky mysticismu" a překonat tendenci přílišného etického hodnocení. I morálka a náboženství mohou být přece "přirozené" vysvětlovány. Toto zaměření na empirický výzkum podporovali i starší sociologové, především I. A. Bláha, E. Chalupný a J. Král a v jeho duchu uvažoval i Edvard Beneš.

Jako jeden z předních politiků ČSR působil E. Beneš nejen jako architekt české zahraniční politiky, od roku 1913 byl rovněž řádně habilitovaným docentem sociologie, s jehož vlivem se počítalo i při organizaci vědeckého života, zejména pak při organizaci a institucionalizaci této vědní disciplíny. Beneš podpořil i proces systematictějšího uplatňování zájmu o výzkum projevů každodenního života, zájem o "přímé experimentování sociologické". Sociologickými postupy se sám řídil při své politické práci. Comptonovi Mackenziemu řekl: "Docentská práce dokončila můj filosofický vývoj. Prokousal jsem se v pravém slova smyslu k ustáleným názorům v noetice ... a začal jsem je ponenáhlu uplatňovat v metafyzice, etice, psychologii a sociologii. Ze sociologie teoretické přenesl jsem je za války na sociologii praktickou, tj. na politiku." [Mackenzie, C.: Dr. Beneš. Praha, Družstevní práce 1948, s.65-66]. V sociologii proto spatřoval významný nástroj pro správnou orientaci politiky ve prospěch nové československé státnosti. Svým dílem se začlenil do počátků narůstajícího proudu české sociologie, která směřovala k empirické orientaci. Je pochopitelné, že se u něho toto zaměření odvíjelo právě z enormního zájmu o politiku. Vznik Sociologické revue, o níž ho I. A. Bláha předem informoval, považoval za významný krok v uvedeném směru. Proto dopis jejímu redaktoru I. A. Bláhovi formuloval jako určité programové prohlášení, v němž upozornil na pestrou paletu problémů, které by se měly stát předmětem výzkumného zájmu české sociologie: přerod vesnice, městská kultura, jazyková otázka aj. Zřetelný je však důraz kladený na oblast

politiky, kterou vždy chápal jako souhrn problémů spojovaných s rozvojem demokracie a sociálně spravedlivého státu.

(Dopis E. Beneše prof. I. A. Bláhovi byl zveřejněn v prvním čísle prvního ročníku Sociologické revue v r. 1930).

Emanuel Pecka

Milý kolego Bláho!

Vítám upřímně myšlenku vydávati sociologickou revui československou. Nemohu-li hned do prvního čísla přispěti odbornou studií, chci aspoň zdůrazniti, jak důležitou institucí tato revue může býti jako nezbytný doplněk prvních pokusů o organizování vědecké práce sociologické u nás. Již samo ustavení sociologické společnosti bylo u nás významným pokrokem v tomto oboru vědecké práce. Logickým doplňkem a nezbytným nástrojem dalšího organisování sociologického studia je odborná revue, která právě nyní vstupuje v život, nyní - téměř 60 let po první české publikaci sociologické, po díle Lindnerově, a téměř 40 let po prvních pracích Masarykových. Fakt soustavného organisování vědecké práce sociologické u nás jest důkazem rostoucího rozmachu jejího u nás. Nový organizační nástroj, jímž bude nová revue, bude moci splňovati úkoly, se které dosud nebyli ani jednotlivci v tomto oboru pracující, ani dosavadní společnost.

Sociologická revue československá má před sebou vděčné úkoly, tím vděčnější, že právě jde o pole dosud nezpracované, vskutku o novinu. Jde o práci na poli domácím i cizím.

1. Nový společenský útvar československý, daný samostatným životem státním, dává domácím pracovníkům možnost pozorovati nové a nově se rodící projevy sociálního života, přímé experimentování sociologické. Po té stránce různé části naší republiky, postupujeme-li od západu na východ, poskytují nepřehledné množství vděčného materiálu ke studiu, k němuž nová revue může iniciativně velmi vydatně povzbuzovati. Upozorňuji nejen na Slovensko, ale zvláště na Podkarpatskou Rus, kde máme přímo možnost verifikovati si mnoho ze svého vývoje národního, sociálního, politického a hospodářského od dob obrození, tím spíše, že tam proces na menším území a za příznivějších okolností postupuje mnohem rychleji kupředu. Ale již sám fakt samotného života státního dává příležitost ke studiu sociologickému, jaké se našim pracovníkům sociologickým v dobách před osamostatněním nenaskytovalo a jakého ve státech již dlouho existujících sociologové nemají. Nejde jen o zjevy kolektivní (nová psychologie a fyziologie venkova, diferenciace vesnice, přerod Prahy z provinčního města na residenci, vzrůst nových center městské kultury [Plzeň, Brno, Ostrava, Bratislava, Užhorod]), ale o poměr individuí a organisací k celku státnímu a k světu (realisování "světovosti", rozmach jazykové "politiky": vzrůst znalosti cizích jazyků a expanse vlastního jazyka, zvláště v cizině).

2. Československá sociologická revue má a může si vytknouti také speciální úkoly, jež mezinárodní vědecké forum snadno přehlídí. Jde především o to, aby

sledovala vědeckou práci sociologickou národů slovanských a malých národů středoevropských a východoevropských, o níž odborný vědecký svět západoevropský vůbec neví.

3. Jiným úkolem, který úzce souvisí s úkolem právě vyznačeným, jest, zapojovati československou práci sociologickou v rozsahu naznačeném do světové práce v tomto oboru. Nejen informovati, což je samozřejmé, o světové práci sociologické, ale i informovati cizinu o československé práci sociologické na tomto širším základě. Dokud zůstává nesplněn starý požadavek Masarykův, který Masaryk vznesl před 45 lety, abychom měli německou revui informující cizinu o naší vědecké práci, dotud - a snad i potom - bude třeba, aby odborné revue organisovaly tuto informační činnost samy, a to nejen pouze cizojazyčnými resumés obsahu revue, nýbrž organisováním této informační činnosti také jednotlivci (pro cizí revue a velké zahraniční listy, které věnují soustavnou pozornost vědecké práci, zvláště sociologické).

Očekávám od nové revue prohloubení a rozšíření zájmu pro sociologické studium také v oboru politiky. Po příkladě Masarykově buduji celou svou praxi politickou na pevném podkladě sociologickém. Politika je také mně vědou a uměním, politika také mně je výchovou k demokracii neboť nestačí míti instituce demokratické, nýbrž lidi, občany, proniknuté skrz naskrz ideály demokratickými. Nová revue může vážně přispěti k této demokratické výchově. Budu její práci v tomto směru se zájmem sledovati a podle svých možností jí se účastniti a vždy ji podporovati. Jsem rád, že se práce této ujímáte právě Vy, a jsem jist, že ji povedete jistě se zdarem. A k tomu Vám posílám svá upřímná přání.

Váš oddaný

Dr. Edvard Beneš.